

Πρόλογος

Το τεύχος αυτό του *Γράμμα* συγκεντρώνει δώδεκα δοκίμια, αποτέλεσμα μιας πρόσκλησης με αποδέκτες νέους Έλληνες μελετητές ή μεταπτυχιακούς φοιτητές, που εργάζονται στο πεδίο της αγγλικής και της αμερικανικής λογοτεχνίας στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό. Αφορμή για την πρόσκληση ήταν ο εορτασμός των πενήντα χρόνων από την ίδρυση του Τμήματος Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Το Τμήμα Αγγλικής Α.Π.Θ., που ιδρύθηκε το 1951, είναι ένα από δύο μόνο προγράμματα με δυνατότητα απονομής πτυχίων στον τομέα της αγγλικής γλώσσας και φιλολογίας στην Ελλάδα: το άλλο, που λειτούργησε ως αυτόνομη σχολή ένα χρόνο νωρίτερα, είναι το Τμήμα Αγγλικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα δύο αυτά Τμήματα είχαν καθοριστική επίδραση στην Ελλάδα για τη μελέτη των γλωσσών, των λογοτεχνιών και των πολιτισμών του αγγλόφωνου κόσμου. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα, το Τμήμα της Θεσσαλονίκης έχει αναπτύξει ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών, απονέμοντας μεταπτυχιακό πτυχίο τόσο στη γλωσσολογία, όσο και στην αγγλική και αμερικανική λογοτεχνία, ενώ παράλληλα αρκετοί φοιτητές εκπονούν στα πλαίσια του προγράμματος και διδακτορικές διατριβές.¹

Θέλοντας να τιμήσουμε τη συμβολή και το έργο που έχουν επιτελέσει τα δύο αυτά ιδρύματα και να καταγράψουμε την πρόοδο που έχει σημειωθεί σε ερευνητικό επίπεδο τα πενήντα αυτά χρόνια στο χώρο των αγγλικών και αμερικανικών σπουδών, αποφασίσαμε να παρουσιάσουμε τη συνεισφορά των νεώτερων αποφοίτων τους σε ένα ιδιαίτερο τεύχος. Συγχρόνως, το τελευταίο μας πρόσφερε την ευκαιρία να θίξουμε ορισμένα θέματα που απασχολούν εμάς, τους συναδέλφους μας και όλους εκείνους που προσέφεραν ή εξακολουθούν να προσφέρουν στο χώρο αυτό με τη διδασκαλία τους ή το ερευνητικό και συγγραφικό τους έργο. Μερικά από αυτά τα θέματα είναι τα εξής: Έχουμε δημιουργήσει μια «παράδοση» αγγλικών και αμερικανικών σπουδών στην Ελλάδα; Αν ναι, τι είδους παράδοση είναι αυτή; Σε ποιες περιοχές κινούνται οι νεαροί ερευνητές και ερευνήτριες που εργάζονται στον χώρο αυτό σήμερα; Ποιες είναι οι κυρίαρχες επιρροές που δέχονται σε αυτή την εποχή της διεθνοποίησης και παγκοσμιοποίησης των λογοτεχνικών και πολιτισμικών σπουδών;

Η ανταπόκριση στην πρόσκλησή μας ήταν άμεση, γενναιόδωρη και θετική. Λάβαμε ένα μεγάλο αριθμό δοκιμίων εξαιρετικής ποιότητας, γεγονός που κατέστησε τη διαδικασία επιλογής δύσκολη, αλλά και ουσιαστική. Μετά από προσεκτική ανάγνωση και μακρές συζητήσεις, επιλέξαμε δώδεκα δοκίμια που θεωρούμε ότι αρθρώνουν με τον καλύτερο τρόπο την ετερογένεια και την πολυφωνία της σύγχρονης θεωρίας και κριτικής μεθοδολογίας. Θα πρέπει να τονίσουμε ότι υπήρχαν πολλά δοκίμια άξια να περιληφθούν στο τεύχος, τα οποία, ωστόσο, αναγκαστήκαμε να παραλείψουμε λόγω έλλειψης χώρου.

Τι μας λένε αυτά τα δώδεκα δοκίμια για την κατάσταση των αγγλικών και αμερικανικών σπουδών στην Ελλάδα σήμερα; Καταρχάς, θέλουμε να τονίσουμε το εύρος των θεμάτων που καλύπτονται. Πράγματι, τα δοκίμια εκτείνονται σε μία ευρεία χρονολογική κλίμακα. Σημαντικός αριθμός τους ασχολείται με κείμενα γραμμένα πριν από τον εικοστό αιώνα, τρία μάλιστα εξερευνούν την περίοδο πριν το 1800, ένα διόλου ευκαταφρόνητο επίτευγμα για μη αυτόχθονες ομιλητές. Επίσης, τα δοκίμια προσεγγίζουν τα θέματά τους μέσα από μια μεγάλη ποικιλία θεωρητικών κατευθύνσεων – ιστορισμός (νέος και παλαιότερος), μαρξισμός, φεμινισμός, ψυχανάλυση, μετα-αποικιοκρατική θεωρία, ανάμεσα σε άλλες.

Κατά δεύτερο λόγο, τα δοκίμια που ακολουθούν δεν έχουν τίποτα το περιφερειακό ή το παρωχημένο. Οι συγγραφείς τους εφαρμόζουν με οξυδέρκεια τις σύγχρονες θεωρητικές κατευθύνσεις (αν και σπάνια ακολουθούν μία μόνο προσέγγιση). Είναι απόλυτα εξοικειωμένοι με τις ρητορικές στρατηγικές του διεθνούς κριτικού ιδιώματος που έχει καθιερωθεί πρόσφατα σε παγκόσμιο επίπεδο όσον αφορά τις λογοτεχνικές και τις πολιτισμικές σπουδές. Κατά συνέπεια, αυτοί οι νέοι μελετητές επιδεικνύουν μια τάση ενασχόλησης με πολύ σύγχρονα ζητήματα, εντάσσοντας τον εαυτό τους στο διάλογο για την εννοιολογική γεωγραφία, την ταυτότητα, το φύλο και το σώμα, τη μεταμοντέρνα αφηγηματικότητα. Κινούνται με άνεση ανάμεσα σε λογοτεχνικά κείμενα και άλλα σημειωτικά συστήματα (από τη μεσαιωνική θεολογία μέχρι και τη διαφήμιση ή τον κινηματογράφο) και δείχνουν μάλιστα μια τάση να εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στον αμφιλεγόμενο ρόλο της εικόνας μέσα στη σημερινή πολιτισμική πραγματικότητα.

Μάλιστα, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι πολλές από αυτές τις νέες φωνές έχουν τόσο αφοσιωθεί στο διάλογο με τα κυρίαρχα σε διεθνές επίπεδο ζητήματα του χώρου τους, ώστε να μην εκμεταλλεύονται επαρκώς τη δική τους ιδιαίτερη θέση ως κοινωνοί δυο γλωσσών και δυο πολιτισμών. Πριν από μια γενιά, οι διδακτορικές διατριβές στην Ελλάδα έτειναν προς την ενασχόληση με παραδοσιακές εκφάνσεις των συνδιαλλαγών Ελλάδας-Αγγλίας κι Ελλάδας-Αμερικής: ταξιδιωτικά κείμενα, λογοτεχνία της μετανάστευσης, η εικόνα της Ελλάδας στη λογοτεχνία της Δύσης, λόγου χάρη. Με το πρόσφατο ενδιαφέρον που έχει ανακύψει σχετικά με τη φύση των ιστορικών εθνικών ταυτοτήτων, τέτοια «παραδοσιακά» θέματα και επιστρέφουν και παίρνουν άλλη όψη. Χωρίς να θέλουμε να μειώσουμε την ουσιαστική συμβολή της συγκριτικής φιλολογίας στην ανίχνευση των σχέσεων και ανταλλαγών μεταξύ πολιτισμών, δεν μπορούμε παρά να τονίσουμε το ευρύ πεδίο έρευνας που ανοίγεται με την καθιέρωση των πολιτισμικών σπουδών και τη μετα-αποικιοκρατική θεωρία. Επιπρόσθετα, η ελληνική εκπαίδευση εξακολουθεί να διασφαλίζει την παροχή επαρκούς γνώσης των αρχαίων ελληνικών και των λατινικών στους φοιτητές των ανθρωπιστικών κλάδων, ούτως ώστε να έχουν κάποια βασική πρόσβαση στην κλασική και τη μεσαιωνική παράδοση Ανατολής και Δύσης, κάτι ιδιαίτερα χρήσιμο στη μελέτη της πρώιμης νεωτερικής περιόδου.

Υπάρχουν ασφαλώς δοκίμια στον παρόντα τόμο που καταγίνονται με αυτές

τις ερευνητικές κατευθύνσεις. Δεν μπορούμε, ωστόσο, να πούμε ότι αυτού του είδους η συγκριτική, διεπιστημονική μελέτη ενθαρρύνεται σήμερα ευρέως στη χώρα μας. Η φύση και η δομή της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα στο πεδίο των ανθρωπιστικών σπουδών παρουσιάζουν έντονες τάσεις αντίστασης προς την ανάπτυξη προσεγγίσεων που θα αντιμετώπιζαν τη σχέση ανάμεσα σε διαφορετικές γλωσσικές και λογοτεχνικές παραδόσεις ως αλληλένδετες και αλληλοεξαρτώμενες. Αντίθετα, προτιμάται η απομόνωση και η διαμερισματοποίηση. Οι ίδιες, όμως, οι θεωρητικές ενασχολήσεις των νεαρών μελετητών που είναι οι συγγραφείς αυτού του τόμου μας δείχνουν πόσο ολοένα και πιο δύσκολο γίνεται να μελετάμε τη λογοτεχνία με στεγανά, χωρίς να την τοποθετούμε σε ευρύτερες διεθνείς ιστορικές και πολιτισμικές συγκυρίες. Ενδεχομένως, αυτή είναι η πρόκληση που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι αγγλικές και αμερικανικές σπουδές στην Ελλάδα τον 21^ο αιώνα.

*Κάριν Μπόκλουντ-Αγοπούλου
Θεοδώρα Τσιμπούκη*

Σημείωση

1. Ενώ εδώ και πολύ καιρό είναι τυπικά δυνατή η εκπόνηση διδακτορικών διατριβών και στα δυο Τμήματα Αγγλικών Σπουδών, η έλλειψη τεχνικής υποδομής, και ειδικά η φτωχή παρουσία ερευνητικών βιβλιοθηκών, δυσχέραινε το έργο των ερευνητών. Ακόμη και σήμερα, οι περισσότεροι υποψήφιοι διδάκτορες στα γνωστικά αντικείμενα της Αγγλικής και της Αμερικανικής Φιλολογίας μεταβαίνουν για σύντομα χρονικά διαστήματα στο εξωτερικό, προκειμένου να ολοκληρώσουν την έρευνά τους.